

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО
Факультет економіки та бізнесу**

Кафедра «Публічного управління, адміністрування та права»

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності **073 «Менеджмент»**
факультет агротехнології та екології**

**Мелітополь
2020 р.**

Адміністративне право. Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 073 «Менеджмент». – Мелітополь: Таврійський державний агротехнологічний університет, 2020. – 33 с.

Розробник: : к.п.н., доц. Горбова Н.А., к.ю.н., ст. викладач Нестеренко О.М.

Рецензент: к.е.н., доц. кафедри «Менеджмент» Бочарова Н.О.

Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри публічного управління, адміністрування та права

Протокол № ____ від «____» _____ 2020 року

Схвалено методичною комісією факультету економіки та бізнесу зі спеціальності 073 «Менеджмент» для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»

Протокол № ____ від «____» _____ 2020 року

Голова, доц. _____ А.А. Костякова

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Структура навчальної дисципліни	5
Теми та методичні рекомендації практичних занять. Змістовий модуль 1. «Загальна частина». Практичне заняття 1.....	7
Практичне заняття 2.....	10
Практичне заняття 3.....	12
Практичне заняття 4.....	15
Змістовий модуль 2. «Адміністративний відповідальність.Адміністративний процес»....	18
Практичне заняття 5.....	18
Практичне заняття 6.....	20
Практичне заняття 7.	23
Практичне заняття 8.	25
Критерії оцінювання.....	29
Рекомендована література	
.....	31

ВСТУП

Основна мета навчального курсу «Адміністративне право» полягає у вивченні українського адміністративного права, яке перебуває у стані конструктивного оновлення, що стосується в рівній мірі адміністративно-правової доктрини, чинного адміністративного законодавства та змісту навчальної дисципліни. Базується на переосмисленні та наданні майбутнім фахівцям системи теоретичних та науково-практичних знань у сфері адміністративно-правового регулювання відносин діяльності органів публічної влади та державного управління, його концептуальних положень на загально визнаних демократичних цінностей.

Основні завдання дисципліни полягають у:

- наданні сучасних знань з теоретичних питань адміністративного права та його основних інститутів розвитку державного управління з урахуванням європейських стандартів;
- формуванні навичок роботи з нормативними матеріалами;
- формування вміння застосовувати теоретичні знання при вирішенні практичних ситуацій.

Студент повинен знати:

- завдання адміністративного права на сучасному етапі розвитку держави і суспільства;
- предмет, структуру та принципи адміністративного права, місце в українській правовій системі;
- стан адміністративного законодавства та правозастосовну практику;
- напрям реформування адміністративного права;
- сучасні європейські доктрини і практику адміністративного права.

Студент повинен вміти:

- аналізувати теоретичні знання та робити відповідні висновки;
- використовувати набуті знання до конкретних практичних ситуацій;
- використовувати адміністративне законодавство при вирішенні конкретних питань.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				балів
			годин				
			лк	лаб.	пр.	СРС	
Змістовий модуль 1«Загальна частина»							
1	Лекція 1	Адміністративне право як галузь національного права	2				
	Практична робота 1	Адміністративне право як галузь національного права			2		8
	Самостійна робота 1	Робота на навчально-інформаційному порталі				8	2
2	Лекція 2	Суб'єкти адміністративного права	2				
	Практична робота 2	Суб'єкти адміністративного права			2		8
	Самостійна робота 2	Робота на навчально-інформаційному порталі				8	2
3	Лекція 3	Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування в Україні	2				
	Практична робота 3	Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування в Україні			2		8
	Самостійна робота 3	Робота на навчально-інформаційному порталі				8	2
4	Лекція 4	Державне управління	2		2		
	Практична робота 4	Державне управління					6
	Самостійна робота 3	Робота на навчально-інформаційному порталі				6	4
5,6	Самостійна робота 4	ПМК I				2	
	ПМК I	Підсумковий контроль за змістовий модуль I					10
Всього за змістовий модуль 1 – 48 год.			8		8	32	50
Змістовний модуль 2 «Адміністративна відповідальність. Адміністративний процес»							
12	Лекція 5	Адміністративна	2				

		відповідальність					
	Практична робота 5	Адміністративна відповідальність			2		8
	Самостійна робота 5	Робота на навчально- інформаційному порталі				6	2
13	Лекція 6	Адміністративний примус	2				
	Практична робота 6	Адміністративний примус			2		8
	Самостійна робота 6	Робота на навчально- інформаційному порталі				6	2
14	Лекція 7	Провадження в справах про адміністративні правопорушення	2				
	Практична робота 7	Провадження в справах про адміністративні правопорушення			2		8
	Самостійна робота 7	Робота на навчально- інформаційному порталі				6	2
15	Лекція 8	Адміністративний процес та адміністративне судочинство	2				
	Практична робота 8	Адміністративний процес та адміністративне судочинство			2		6
	Самостійна робота 8	Робота на навчально- інформаційному порталі				6	4
16,17	Самостійна робота	ПМК II				2	
	ПМК II	Підсумковий контроль за модуль II					10
Всього за змістовний модуль 2 – 42 год.			8		8	26	50
Всього з навчальної дисципліни – 90 год.							100

ТЕМИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. «Загальна частина»

Практичне заняття №1

Тема: «Адміністративне право як галузь національного права»

Час: 2 год.

План

1. Предмет і метод адміністративного права. Співвідношення адміністративного права з іншими галузями права.
2. Історія розвитку адміністративного права.
3. Система адміністративного права.
4. Джерела адміністративного права. Систематизація адміністративного законодавства.
5. Адміністративне право як галузь права, як галузь правової науки та як навчальна дисципліна.
6. Механізм адміністративно-правового регулювання.
7. Норми адміністративного права. Адміністративно-правові відносини.

Методичні рекомендації:

1. Під час вивчення теми студент повинен ознайомитись з наступними основними поняттями:

Зміст і призначення адміністративного права. Суспільні відносини, що регулюються адміністративним правом. Метод адміністративно-правового регулювання. Адміністративне право у правовій системі України. Система адміністративного права. Адміністративне законодавство та форми систематизації. Джерела адміністративного права.

Поняття і структура адміністративно-правових норм. Критерії класифікації адміністративно-правових норм. Реалізація адміністративно-правових норм. Характеристика матеріальних та процесуальних норм. Види адміністративно – правових норм за юридичними властивостями. Дія адміністративно – правових норм у часі і просторі. Форми реалізації адміністративно-правових норм та їх характеристика. Застосування як особлива форма реалізації.

Поняття адміністративно – правових відносин та їх структура. Основні риси адміністративно-правових відносин. Юридичні факти в адміністративному праві. Види адміністративно-правових відносин. Зміст і різновиди відносин між органами виконавчої влади. Реординація – нове явище в управлінських відносинах. Відносини між органами виконавчої влади і громадянами.

2. Після опрацювання теми студент повинен:

а) знати такі ключові терміни:

Адміністративне право, галузь права, галузь законодавства, навчальна дисципліна, галузь правової науки, предмет адміністративного права, метод адміністративного права, субординація, реординація, координація, публічна

адміністрація, галузь публічного права, система адміністративного права, адміністративно-правовий інститут, адміністративно-правова норма, реалізація адміністративно-правових норм, виконання, використання, додержання, застосування, адміністративне законодавство, джерела, систематизація, кодифікація, адміністративно-правові відносини, тлумачення адміністративно-правових норм, акт застосування, правозастосовча діяльність.

б) давати відповіді на наступні питання:

- Предмет і метод адміністративного права.
- Співвідношення адміністративного права з іншими галузями права.
- Розвиток науки адміністративного права: характеристика етапів.
- Система адміністративного права.
- Джерела адміністративного права: види, характеристика.
- Особливість систематизації адміністративного законодавства.
- Адміністративно-правові норми: поняття, структура, види.
- Адміністративно-правові відносини: поняття, структура, види.
- Адміністративне право як галузь публічного права.
- Адміністративне право як навчальна дисципліна.

в) вирішувати завдання:

- *завдання на перерахування:*
 - методи адміністративно-правового регулювання;
 - елементи механізму адміністративно-правового регулювання суспільних відносин;
 - норми, які входять до Загальної частини адміністративного права;
 - джерела адміністративного законодавства;
 - кодифіковані акти адміністративного законодавства, які були підготовлені і набрали чинності протягом XX-XXI ст.ст.;
 - складові елементи адміністративно-правової норми;
 - функції адміністративно-правових норм;
 - особливості адміністративно-правових норм;
 - види тлумачення адміністративно-правових норм;
 - види адміністративно-правових норм за наступними критеріями:
 - за спрямованістю змісту;
 - за функціональним призначенням;
 - за формою припису;
 - за адресатом;
 - за змістом;
 - за межами дій
 - за ступенем загальності;
 - за повнотою викладення змісту;
 - за юридичною силою нормативних актів, в яких вони зафіксовані;

- форми реалізації адміністративно-правових норм;
- особливості адміністративно-правових відносин;
- види адміністративно-правових відносин за наступними критеріями:
 - за функціональним призначенням;
 - за адміністративно-правовим статусом суб'єктів;
 - за способом регулювання;
 - за майновою належністю;
 - за характером взаємодії;
 - за галузевою належністю;
 - за змістом;
 - за галузевою діяльністю;
 - за спрямованістю;
 - за механізмом захисту

- *завдання на порівняння:*

- адміністративне право і кримінальне право;
- адміністративне право і конституційне право;
- адміністративне право і цивільне право;
- адміністративне право і трудове право;
- адміністративне право і фінансове право;
- закони і укази Президента України;
- укази і розпорядження Президента України;
- постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України;
- законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти;
- систематизація і кодифікація адміністративного законодавства;
- матеріальні і процесуальні адміністративно-правові норми;
- відсильні і бланкетні адміністративно-правові норми;
- регулятивні і правоохоронні адміністративно-правові норми;
- заборонні і дозвільні адміністративно-правові норми; виконання і використання адміністративно-правових норм;
- додержання і застосування адміністративно-правових норм;
- гіпотеза і диспозиція адміністративно-правової норми;
- диспозиція і санкція адміністративно-правової норми;
- дії та події як юридичні факти, що породжують, змінюють або припиняють адміністративно-правові відносини.

- *продовжить думку:*

Адміністративне право – це сукупність правових норм, які регулюють ...

Загальна частина адміністративного права об'єднує норми, які визначають (регулюють) ...

Джерела адміністративного права – це ...

За спрямованістю змісту адміністративно-правові норми поділяються

на: ...

Кодекс адміністративного судочинства України був прийнятий ..., набрав чинності ...

За змістом адміністративно-правові норми поділяються на: ...

Гіпотеза адміністративно-правової норми – це ...

Застосування адміністративно-правових норм – це ...

Для виникнення адміністративно-правових відносин потрібна наявність ...

Адміністративно-правові відносини традиційно складаються із ...

Література: [1, 2, 3, 4, 7, 9, 10, 11]

Практичне заняття №2

Тема: «Суб'єкти адміністративного права»

Час: 2 год.

План

1. Суб'єкти адміністративного права: поняття та загальна характеристика.
2. Адміністративно-правовий статус органів виконавчої влади України.
3. Адміністративно-правовий статус фізичної особи.
4. Адміністративно-правовий статус інших органів публічної адміністрації.

Методичні рекомендації:

1. Під час вивчення теми студент повинен ознайомитись з наступними основними поняттями:

Поняття суб'єкта адміністративного права і його правовий статус.. Види суб'єктів адміністративного права. Поняття і правовий статус органа виконавчої влади. Принципи побудови системи органів виконавчої влади. Види органів виконавчої влади. Повноваження Президента України у сфері виконавчої влади. Кабінет Міністрів України. Центральні органи виконавчої влади України. Місцеві державні адміністрації. Адміністративно-правовий статус громадян як суб'єктів адміністративного права. Права і свободи громадян України у сфері державного управління. Адміністративно-правові гарантії прав і свобод громадян України. Адміністративно-правовий статус іноземних громадян; осіб без громадянства.

2. Після опрацювання теми студент повинен:

а) знати такі ключові терміни:

Суб'єкт адміністративного права, суб'єкт адміністративно-правових відносин, органи виконавчої влади України, міністерство, державний комітет, центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, орган місцевого самоврядування, повноваження, компетенція, делеговані повноваження, Кабінет Міністрів України, Секретаріат Президента України, адміністративно-правовий статус, адміністративна правоздатність, адміністративна дієздатність, адміністративна правосуб'єктність, адміністративна деліктоздатність, адміністративна трансделіктоздатність, права, обов'язки, законні інтереси, гарантії, громадянство, іноземний

громадянин, особа без громадянства, біженець, об'єднання громадян, громадська організація, політична партія, підприємство, установа, організація.

б) давати відповіді на наступні питання:

Складові адміністративно-правового статусу особи та їх характеристика.

Система суб'єктів адміністративного права України: елементи та їх характеристика.

Особливості адміністративно-правового статусу Президента України.

Кабінет Міністрів України як суб'єкт адміністративного права України: структура, повноваження.

Центральні органи виконавчої влади та їх адміністративно-правовий статус.

Особливості адміністративно-правового статусу іноземних громадян та осіб без громадянства.

Особливості адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування.

Підприємства, установи в системі суб'єктів адміністративного права України; особливість правового статусу.

Адміністративно-правовий статус об'єднань громадян.

Громадянин України як суб'єкт адміністративного права: характеристика правового статусу.

в) вирішувати завдання:

• *завдання на перерахування:*

- основні характеристики адміністративної правоздатності;
- органи виконавчої влади України;
- органи місцевого самоврядування в Україні;
- складові елементи адміністративної правосуб'єктності;
- елементи адміністративно-правового статусу Кабінету Міністрів України;
- центральні органи виконавчої влади України;
- міністерства України;
- центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом;
- державні комітети України;
- повноваження Кабінету Міністрів України;
- функції Кабінету Міністрів України;
- склад колегії центрального органу виконавчої влади України;
- нормативні акти, які приймає Кабінет Міністрів України;
- нормативні акти, які приймають центральні органи виконавчої влади України;
- повноваження міністерств;

- основні завдання місцевих державних адміністрацій;
 - повноваження Президента України;
 - повноваження Президента України у сфері виконавчої влади;
 - повноваження Секретаріату Президента України;
 - повноваження Ради національної безпеки і оборони України;
 - обмеження для іноземців та осіб без громадянства.
- *завдання на порівняння:*
 - адміністративна правоздатність і адміністративна деліктоздатність;
 - міністерство і державний комітет;
 - повноваження Кабінету Міністрів України та Президента України;
 - структуру міністерства та державного комітету України;
 - повноваження першого віце-прем'єр-міністра та віце-прем'єр-міністра України;
 - повноваження Прем'єр-міністра України та Президента України;
 - адміністративно-правовий статус громадянина України та іноземного громадянина;
 - адміністративно-правовий статус громадянина України та особи без громадянства;
 - адміністративно-правовий статус підприємств та установ;
 - адміністративно-правовий статус підприємств та об'єднань громадян.
- *продовжить думку:*
 - Адміністративна дієздатність – це ...
 - Закон передбачає можливість обмеження дієздатності осіб ...
 - Адміністративна деліктоздатність осіб виникає з ...
 - Стаття ... Конституції України визначає місце Кабінету Міністрів України в системі органів виконавчої влади.
 - Кабінет Міністрів України – ... орган ... компетенції.
 - Центральні органи виконавчої влади – міністерства ...
 - Склад місцевих державних адміністрацій формують ...
 - Президент України є ... держави, ... державного суверенітету, ...
 - Абсолютні обов'язки громадянина – це ...
 - Статус біженця втрачається, якщо особа ...

Література: [1, 2, 3, 4, 11, 15, 16, 17]

Практичне заняття №3

Тема: «Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування в Україні»

Час: 2 год.

План

1. Державна служба як різновид публічної служби: поняття, види, моделі та принципи. Правове регулювання та державна політика у сфері державної служби.
2. Правове регулювання статусу державного службовця
3. Правові питання проходження державної служби
4. Особливості правового регулювання державної служби в органах місцевого самоврядування.
5. Юридична відповідальність державних службовців.
6. Патронатна служба та її особливості.
7. Дипломатична служба та її специфіка.

Методичні рекомендації:

1. Під час вивчення теми студент повинен ознайомитись з наступними основними поняттями:

Законодавча основа державної служби в Україні. Поняття державної служби. Види державної служби. Принципи державної служби. Поняття і види державних службовців. Основи адміністративно-правового статусу службовців органів державного управління. Адміністративно-правове регулювання проходження державної служби. Дисциплінарна відповідальність службовців. Підстави і порядок припинення державної служби. Інститут відставки в державній службі.

Діяльність органів виконавчої влади є об'єктом впливу адміністративно – правових норм. Основними елементами змісту управлінської діяльності є цілі та завдання, функції, методи. Форма це спосіб зовнішнього виразу змісту діяльності органів виконавчої влади. Функції – відносно самостійні та якісно однорідні складові діяльності цих органів. Адміністративно – правовою формою прав і обов'язків виступає компетенція органів виконавчої влади.

2. Після опрацювання теми студент повинен:

а) знати такі ключові терміни:

Державна служба, державний службовець, посадова особа, представник влади, політична посада, посада, чин, ранг, категорія, службова кар'єра, конкурс, корупція, корупційне діяння, відставка, дипломатична служба, цивільна служба, мілітарізована служба, служба в органах місцевого самоврядування, патронатна служба, стажування, підвищення кваліфікації, державний кадровий резерв.

б) давати відповіді на наступні питання:

Поняття, моделі державної служби.

Принципи державної служби в Україні.

Поняття, види державних службовців.

Права та основні обов'язки державного службовця в Україні.

Обмеження, що передбачені законодавством України, щодо державних службовців.

Відповідальність державних службовців.

Протидія корупції в Україні: суб'єкти, заходи, правове регулювання.

Особливості проходження служби в органах місцевого самоврядування.

Основні етапи проходження державної служби.

- Державна політика у сфері державної служби в Україні: зміст, правове регулювання.

в) вирішувати завдання:

- *завдання на перерахування:*

- принципи на яких ґрунтується державна служба;
- види державних службовців за:
 - характером та обсягом службових повноважень;
 - характером та обсягом владних повноважень;
 - за видами служби, на якій особи перебувають;
 - за розподілом державної влади;
- типи посад;
- права державних службовців;
- основні обов'язки державних службовців;
- обмеження загального та спеціального характеру, які передбачені стосовно державних службовців;
 - заходи відповідальності, що можуть застосовуватись до державних службовців;
 - заходи заохочення, що можуть застосовуватись до державних службовців;
- категорії державних службовців;
- ранги державних службовців;
- підстави відставки державного службовця;
- принципи, на яких базується служба в органах місцевого самоврядування;
 - особливості дипломатичної служби;
 - особливості служби в органах місцевого самоврядування;
 - види посад в органах місцевого самоврядування;
 - види корупційних порушень (діянь);
 - способи вступу на державну службу;
 - вимоги, що пред'являються до претендента на державну службу;
 - етапи проходження державної служби;
 - підстави припинення державної служби;
 - ознаки державної служби;
 - обмеження, пов'язані з прийняттям на службу в органах місцевого самоврядування.

- *завдання на порівняння:*

- посадові особи і представники влади;
- цивільна та мілітаризована державна служба;

- державна служба та служба в органах місцевого самоврядування;
- політичні та адміністративні посади;
- адміністративні та патронатні посади;
- обмеження загального та спеціального характеру, передбачені стосовно державних службовців.

- *продовжити думку:*

У світі існують ... моделі державної служби.

Представник влади – це ...

Штат – це ...

В органах державної влади виокремлюються такі три типи посад: політичні, ...

За порушення правових норм державні службовці несуть ... відповідальність.

Окрім дисциплінарних стягнень, передбачених КЗпП України, до державних службовців можуть застосовуватися ...

Підвищення кваліфікації державних службовців відбувається постійно, але ...

Рішення про прийняття відставки приймається у ... строк.

Граничний вік перебування на державній службі становить ...

Правовий статус державного службовця нерозривно пов'язаний із ...

визначає такі його аспекти ...

Література: [1, 2, 3, 4, 11, 14]

Практичне заняття №4

Тема: «Державне управління»

Час: 2 год.

План

1. Державне управління: поняття, ознаки, принципи. Співвідношення державного управління, виконавчої влади й адміністративного права.
2. Діяльність органів виконавчої влади. Адміністративний розсуд. Адміністративно-правові режими.
3. Форми державного управління.
4. Методи державного управління: поняття, види, характеристика.
5. Поняття, види та зміст правових актів державного управління.

Методичні рекомендації:

1. Під час вивчення теми студент повинен ознайомитись з наступними основними поняттями:

Законність розглядається як неухильне виконання законів та інших правових актів. Закони мають відповідати об'єктивним суспільним

закономірностям, вимогам забезпечення прав і свобод людини. Дисципліна передбачає певні вимоги до поведінки суб'єктів. Виділяють загальні і спеціальні гарантії законності. Система засобів забезпечення законності включає контроль, способи реагування на звернення громадян, судовий захист, притягнення до різних видів юридичної відповідальності. Звернення громадян як засіб забезпечення законності у сфері публічної влади.

2. Після опрацювання теми студент повинен:

а) знати такі ключові терміни:

Соціальне управління, державне управління, принцип державного управління, функція державного управління, форма державного управління, метод державного управління, правова форма державного управління, неправова форма державного управління, адміністративний метод, економічний метод, нагляд, контроль, переконання, примус, правовий акт державного управління, дефектний акт державного управління, нікчемний акт державного управління, оспорюваний акт державного управління, організаційні дії, матеріально-технічні операції, адміністративний договір, адміністративні (управлінські) послуги, ревізія, перевірка, виконавча влада.

б) давати відповіді на наступні питання:

Ознаки, принципи державного управління.

Співвідношення державного управління, соціального управління і виконавчої влади.

Характеристика функцій державного управління.

Форми державного управління: поняття, види, характеристика.

Методи державного управління.

Поняття, види правових актів державного управління.

Вимоги, що передбачені для правових актів державного управління.

Види та характеристика дефектних правових актів державного управління.

Процедура прийняття правових актів державного управління.

Дія правових актів державного управління у просторі, часі, за колом осіб

в) вирішувати завдання:

• *завдання на перерахування:*

- специфічні риси державного управління;
- принципи державного управління;
- соціально-політичні державного управління;
- організаційні принципи побудови апарату державного управління;
- організаційні принципи функціонування апарату державного управління;
- форми державного управління;

- правові форми державного управління;
- неправові форми державного управління;
- функції державного управління;
- методи державного управління;
- ознаки методів державного управління;
- правові акти державного управління;
- вимоги, що пред'являються до правових актів державного управління;
- стадії прийняття правових актів державного управління;
- види дефектних актів правовий акт державного управління.

- *завдання на порівняння:*

- соціально-політичні та організаційні принципи побудови апарату державного управління;

- основні та допоміжні принципи державного управління;

- організаційні принципи побудови та функціонування апарату державного управління;

- правові та неправові форми державного управління;

- адміністративний та трудовий договір;

- адміністративний та цивільно-правовий договір;

- організаційні дії та матеріально-технічні операції;

- структура та процесуальна форма управління;

- регулятивна та правоохоронна форма управління;

- контроль і нагляд;

- адміністративні та економічні методи управління;

- методи прямого та непрямого впливу;

- загальні та спеціальні методи управління;

- ревізія і перевірка;

- переконання і примус;

- нормативні, індивідуальні і змішані акти державного управління;

- нікчемні та оспорювані акти управління;

- державне управління і виконавча влада.

- *продовжить думку:*

Адміністративний договір – це ...

Соціальне управління прийнято розділяти на: ...

Методи державного управління поділяються на: наукові і ..., демократичні і ..., прямого і ... впливу, загальні і ...

До економічних методів державного управління належать:

Переконання – це ...

Нормативні акти державного управління – це ...

Презумпція законності акту – це ...

Дефектні акти державного управління поділяються на: ...

Прийняття актів державного управління – це стадійна діяльність, яка включає ...

Нагляд – це ...

Література: [1, 2, 3, 4, 11, 12]

**Змістовний модуль 2 «Адміністративна відповідальність.
Адміністративний процес»
Практичне заняття №5**

Тема: «Адміністративна відповідальність»

Час: 4 год.

План

1. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності, її відмінність від інших видів юридичної відповідальності.
2. Адміністративне правопорушення: поняття, юридичний склад та характеристика.
3. Обставини, що звільняють, виключають, пом'якшують та обтяжують адміністративну відповідальність.
4. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення.
5. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність.

Методичні рекомендації:

1. Під час вивчення теми студент повинен ознайомитись з наступними основними поняттями:

Поняття адміністративної відповідальності. Підстави адміністративної відповідальності. Склад та ознаки адміністративного проступку. Поняття і види адміністративних стягнень. Провадження по справах про адміністративну відповідальність.

2. Після опрацювання теми студент повинен:

а) знати такі ключові терміни:

Адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення (проступок), склад адміністративного правопорушення, крайня необхідність, необхідна оборона, деліктоздатність, осудність, об'єкт адміністративного правопорушення, предмет адміністративного правопорушення, об'єктивна сторона адміністративного правопорушення, суб'єкт адміністративного правопорушення, суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення, обставини, що виключають адміністративну відповідальність, обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність, обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність, адміністративні стягнення, спеціальний суб'єкт адміністративної відповідальності, попередження, штраф, позбавлення спеціального права, оплатне вилучення предмета, конфіскація, виправні роботи, адміністративний арешт, адміністративне видворення, адміністративна деліктологія, адміністративна деліктність.

б) давати відповіді на наступні питання:

Поняття та ознаки адміністративної відповідальності.

Співвідношення адміністративної відповідальності з іншими різновидами юридичної відповідальності.

Підстави адміністративної відповідальності та їх характеристика.

Поняття, ознаки адміністративного правопорушення (проступку).

Склад адміністративного правопорушення та характеристика його елементів.

Обставини, що виключають адміністративну відповідальність.

Обставини, що пом'якшують, обтяжують адміністративну відповідальність.

Основні та додаткові адміністративні стягнення: їх характеристика.

Основні правила накладення адміністративних стягнень.

Поняття, ознаки адміністративної деліктності

в) вирішувати завдання:

• *завдання на перерахування:*

- органи адміністративної відповідальності;
- функції адміністративної відповідальності;
- підстави адміністративної відповідальності;
- суб'єкти, уповноважені визначати засади адміністративної відповідальності;
- обставини, що звільняють від адміністративної відповідальності;
- обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність
- обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність;
- органи адміністративного правопорушення (проступку);
- елементи складу адміністративного правопорушення (проступку);
- обов'язкові ознаки об'єктивної сторони адміністративного проступку;
- факультативні ознаки об'єктивної сторони адміністративного проступку;
- факультативні ознаки суб'єктивної сторони адміністративного проступку;
- характерні риси адміністративних стягнень;
- основні адміністративні стягнення;
- додаткові адміністративні стягнення;
- спеціальні суб'єкти адміністративної відповідальності;
- заходи впливу, що застосовуються за вчинення адміністративних проступків до неповнолітніх у віці від 16 до 18 років;
- основні правила накладення адміністративних стягнень;
- функції адміністративної деліктології;
- ознаки адміністративної деліктності.

- *завдання на порівняння:*
 - адміністративна і кримінальна відповідальність;
 - адміністративна і дисциплінарна відповідальність;
 - адміністративна і суспільно-правова відповідальність;
 - адміністративний проступок і злочин;
 - адміністративний проступок і цивільно-правовий делікт;
 - адміністративний проступок і дисциплінарний проступок
 - умисел і необережність;
 - протиправна дія і бездіяльність;
 - прямий і непрямий умисел;
 - крайня необхідність і необхідна оборона;
 - основні та факультативні ознаки ознаки складу адміністративного правопорушення;
 - основні та додаткові адміністративні стягнення;
 - конфіскація і оплатне вилучення предмета;
 - адміністративний штраф і кримінальний штраф;
 - виправні роботи як вид адміністративного стягнення і кримінального покарання;
 - виправні роботи як вид адміністративного стягнення і примусову працю;
 - виправні роботи як вид адміністративного стягнення і громадські роботи як вид кримінального покарання;
 - адміністративна деліктологія і адміністративна деліктність;
 - адміністративна деліктологія і кримінологія.

- *продовжить думку:*
 - Крайня необхідність – це обставина, що ...
 - Суспільна шкідливість адміністративного правопорушення – це ...
 - Факультативні ознаки об'єктивної сторони адміністративного правопорушення – це ...
 - Система адміністративних стягнень закріплена у ст. ... КпАП України.
 - Конфіскація – це ...
 - При накладенні адміністративних стягнень враховується ...
 - Якщо особа вчинила кілька адміністративних правопорушень, справи про які розглядаються одним і тим самим органом (посадовою особою), стягнення накладаються ...
 - Адміністративне видворення застосовується ...
 - Мотив і мета – ... ознаки суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення.
 - Осудність – це ...

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 11]

Практичне заняття №6

Тема: «Адміністративний примус»

Час: 2 год.

План

1. Поняття та ознаки адміністративного примусу.
2. Класифікація заходів адміністративного примусу.
3. Заходи адміністративного попередження (запобігання).
4. Заходи адміністративного припинення.

Методичні рекомендації:

1. Під час вивчення теми студент повинен ознайомитись з наступними основними поняттями:

Адміністративний примус як спеціальні заходи впливу з метою усунення поведінки, що має відхилення від вимог правових норм та заходи адміністративного примусу. Види та характеристика адміністративно – запобіжних заходів та заходів адміністративного припинення.

2. Після опрацювання теми студент повинен:

а) знати такі ключові терміни:

Адміністративний примус, заходи адміністративного запобігання (попередження), заходи адміністративного припинення, адміністративні стягнення, державно-правовий примус, адміністративна відповідальність, заходи адміністративно-процесуального примусу, привід, доставлення, адміністративне затримання, фізична сила, вогнепальна зброя, спеціальні засоби, огляд речей, особистий огляд, карантин, перевірка документів.

б) давати відповіді на наступні питання:

Поняття „адміністративний примус” та його місце в системі державно -правового примусу.

Ознаки адміністративного примусу.

Класифікація заходів адміністративного примусу, основні критерії.

Заходи адміністративного попередження (запобігання) та їх характеристика.

Заходи адміністративного припинення та їх характеристика.

Заходи адміністративного припинення загального призначення.

Заходи адміністративного припинення спеціального призначення.

Адміністративні стягнення як складова адміністративного примусу та їх особливість.

Співвідношення адміністративного примусу із адміністративним переконанням, впливом, силою, владою

Співвідношення адміністративного примусу і адміністративної відповідальності.

в) вирішувати завдання:

- *завдання на перерахування:*
 - органи адміністративного примусу;
 - адміністративно-примусові заходи за:
 - наявністю адміністративно-правової санкції;
 - способом охорони правопорядку;
 - безпосередньою метою застосування;
 - суб'єктом застосування;
 - терміном дії;
 - територією дії;
 - специфікою процедури застосування;
 - заходи адміністративного попередження (запобігання);
 - особливості заходів адміністративного попередження (запобігання);
 - заходи адміністративного припинення;
 - особливості заходів адміністративного припинення;
 - адміністративні стягнення.

- *завдання на порівняння:*
 - адміністративний і кримінальний примус;
 - заходи адміністративного і фінансового примусу;
 - заходи адміністративного примусу і адміністративного переконання;
 - адміністративний примус і адміністративна відповідальність;
 - заходи адміністративного попередження і адміністративного припинення;
 - заходи адміністративного попередження і адміністративні стягнення;
 - заходи адміністративно-правового і адміністративно-процесуального примусу.

- *продовжить думку:*

Офіційний характер адміністративного примусу полягає у ...
Підставами застосування адміністративного примусу є ...
Застосування заходів адміністративного примусу здійснюється переважно у ... порядку.
Характерною особливістю заходів адміністративного попередження (запобігання) є ... характер.
До заходів фізичного впливу слід віднести.
Застосування вогнепальної зброї можливе лише ...
Деякі заходи адміністративного припинення можуть застосовуватися як ...

Критерієм розмежування та визначення того чи іншого заходу заходом попередження чи припинення може слугувати ...
Доставлення порушника здійснюється ...

Адміністративне затримання застосовується за вчинення ... на строк

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 11]

Практичне заняття №7

Тема: «Провадження в справах про адміністративні правопорушення»

Час: 2 год.

План

1. Поняття та види проваджень в справах про адміністративні правопорушення, їх завдання.
2. Принципи та учасники провадження в справах про адміністративні правопорушення.
3. Стадії та строки провадження.
4. Заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Методичні рекомендації:

1. Під час вивчення теми студент повинен ознайомитись з наступними основними поняттями:

Загальна характеристика адміністративного процесу як правового явища. Поняття і основні риси адміністративного процесу. Види адміністративного провадження. Сторони адміністративного процесу. Адміністративна юрисдикція: основні риси, принципи, структура.

2. Після опрацювання теми студент повинен:

а) знати такі ключові терміни:

Провадження у справах про адміністративні правопорушення, юрисдикційне провадження, принципи провадження, завдання провадження, особи, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, особи, які беруть участь у провадженні, потерпілий, свідок, експерт, захисник, законні представники, особа, яка притягується до відповідальності, стадія, докази, джерело доказів, доказування, протокол про адміністративне правопорушення, підстава порушення провадження, привід, „спроцене” провадження, протест, скарга, постанова, заходи забезпечення провадження, місце розгляду справи, строк у провадженні.

б) давати відповіді на наступні питання:

Поняття, ознаки та принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Особи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Особи, які беруть участь у провадженні у справах про адміністративні правопорушення.

Строки у провадженні у справах про адміністративні правопорушення.

Місце розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Протокол про адміністративне правопорушення: реквізити, суб'єкти складання, особливості процедури оформлення.

Оскарження (опротестування) постанови у справі про адміністративне правопорушення: строки, уповноважені суб'єкти, способи, результати.

Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Виконання постанови про накладення адміністративного стягнення як стадія провадження: основні засади.

в) вирішувати завдання:

- *завдання на перерахування:*

- види проваджень у справах про адміністративні правопорушення;
- завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- особи, які беруть участь у провадженні у справах про адміністративні правопорушення;
- особи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення;
- права особи, яка притягується до адміністративної відповідальності;
- стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- строки у провадженні у справах про адміністративні правопорушення;
- реквізити протоколу про адміністративне правопорушення;
- обставини, що виключають провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- види постанов у справах про адміністративні правопорушення;
- способи перегляду постанови по справах про адміністративні правопорушення;
- процесуальні підстави перегляду постанови;
- заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення⁴
- особливості адміністративного затримання;

– докази у провадженні у справах про адміністративні правопорушення.

- *завдання на порівняння:*

- провадження у справах про адміністративні правопорушення і адміністративний процес;

- провадження у справах про адміністративні правопорушення і кримінальний процес;

- звичайне і „спрошене” провадження у справах про адміністративні правопорушення;

- підстави і приводи порушення провадження у справах про адміністративні правопорушення;

- адміністративний і судовий порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення;

- джерела доказів і докази у провадженні у справах про адміністративні правопорушення;

- скарга і протест на постанову у справі про адміністративні правопорушення;

- привід правопорушника і адміністративне затримання.

- *продовжить думку:*

Справи про адміністративні правопорушення можуть розглядатися протягом ...

Потерпілий – це ...

Захисником може бути особа, яка ...

Підставою порушення провадження є ...

При складанні протоколу особі, щодо якої здійснюється ця процедура, роз’яснюються ... Орган (посадова особа) при розгляді справи про адміністративне правопорушення зобов’язаний з’ясувати ...

Постанова про закриття справи виноситься у разі ...

Строк розгляду скарги або протесту на постанову становить ...

Копія рішення щодо скарги або протесту на постанову у справі протягом ... надсилається ...

У справі уповноваженим органом (посадовою особою) може бути винесено одну з таких постанов ...

Література: [1, 2, 3, 4, 11]

Практичне заняття № 8

Тема: «Адміністративний процес та адміністративне судочинство»

Час: 2 год.

План

1. Основні підходи до визначення поняття адміністративного процесу, його ознаки, принципи, структура, класифікація.

2. Характеристика окремих видів адміністративних проваджень.
3. Сутність та значення адміністративного судочинства (адміністративна юстиція).
4. Система та компетенція адміністративних судів. Кодекс адміністративного судочинства.

Методичні рекомендації:

1. Під час вивчення теми студент повинен ознайомитись з наступними основними поняттями:

Загальна характеристика адміністративного процесу як правового явища. Поняття і основні риси адміністративного процесу. Види адміністративного провадження. Сторони адміністративного процесу. Адміністративна юрисдикція: основні риси, принципи, структура.

2. Після опрацювання теми студент повинен:

а) знати такі ключові терміни:

Адміністративний процес, адміністративне провадження, юрисдикційне адміністративне провадження, неюрисдикційне адміністративне провадження, адміністративна процедура, адміністративна юрисдикція, адміністративна юстиція, звернення громадян, заява, пропозиція, скарга, дисциплінарне провадження, реєстраційне провадження, ліцензування, сертифікація, нострифікація, підсудність, підвідомчість, адміністративне судочинство, судові витрати, процесуальні строки, дозвільне провадження, діловодство, позивач, відповідач, публічна адміністрація, адміністративний позов, акти прокурорського реагування.

б) давати відповіді на наступні питання:

- Основні підходи до визначення адміністративного процесу та їх зміст.

Співвідношення адміністративного процесу, адміністративного провадження, адміністративної процедури.

Види адміністративних проваджень.

Поняття, ознаки юрисдикційних адміністративних провадження.

Особливості дисциплінарного провадження.

Особливості провадження за скаргами осіб.

Поняття, ознаки, види неюрисдикційних адміністративних проваджень.

Поняття, ознаки, види адміністративних (управлінських) послуг.

Сутність та значення адміністративного судочинства.

- Система адміністративних судів України та їх компетенція.

в) вирішувати завдання:

- *завдання на перерахування:*
 - підходи до визначення адміністративного процесу, які сформувалися в вітчизняній адміністративно-правовій науці;
 - принципи адміністративного процесу;
 - ознаки адміністративного процесу;
 - стадії адміністративно-процесуальної діяльності;
 - юрисдикційні адміністративні провадження;
 - ознаки юрисдикційних адміністративних проваджень;
 - неюрисдикційні адміністративні провадження;
 - ознаки неюрисдикційних адміністративних проваджень;
 - види дозвільних проваджень;
 - види звернень громадян;
 - групи об'єктів державної реєстрації;
 - види державного контролю: за місцем контролюючого органу в ієрархії органів виконавчої влади;
 - за компетенцією суб'єкта контролю;
 - за стадіями;
 - за спрямованістю;
 - за призначенням.
 - методи державного контролю;
 - стадії контролю (контрольної діяльності);
 - загальні особливості контрольних проваджень;
 - справи, які підлягають розгляду в адміністративних судах;
 - система адміністративних судів України;
 - завдання адміністративного судочинства;
 - принципи адміністративного судочинства;
 - позивачі в адміністративному судочинстві;
 - види підсудності адміністративних справ;
 - учасники адміністративного судочинства;
 - докази в адміністративному судочинстві;
 - судові витрати;
 - строки в адміністративному судочинстві;
 - правила обчислення процесуальних строків.
- *завдання на порівняння:*
 - адміністративний процес і адміністративне провадження;
 - адміністративний процес і кримінальний процес;
 - адміністративний процес і цивільний процес;
 - адміністративний процес і господарський процес;
 - адміністративний процес і адміністративна процедура;
 - юрисдикційні і неюрисдикційні провадження;
 - пропозиція (зауваження) і заява (клопотання);
 - пропозиція (зауваження) і скарга;
 - ревізія і інспектування;

- обстеження і експертиза;
- спостереження і перевірка;
- адміністративна юстиція і адміністративне судочинство;
- адміністративний позов і цивільний позов;
- предметна і територіальна підсудність адміністративних справ;
- предметна і інстанційна підсудність адміністративних справ;
- підсудність та підвідомчість;
- процесуальний статус відповідача і позивача в адміністративному судочинстві.

- *продовжити думку:*

Юрисдикційне провадження – це провадження, для якого характерна наявність таких ознак: ...

Управлінські послуги – це ...

Підставою для порушення дисциплінарного провадження є ...

У дисциплінарному провадженні застосовуються такі строки: ...

Скарга може бути подана ...

Державний контроль – це ...

Методами контролю є ...

До адміністративних судів можуть бути оскаржені ...

Адміністративними судами першої інстанції є ...

Компетенція адміністративних судів не поширюється на ...

Література: [1, 2, 3, 4, 11]

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Критерії оцінювання підготовки, виконання та захисту практичного заняття при максимальній оцінці в 8 балів:

8 балів - опрацьовано теоретичний матеріал, надані відповіді на контрольні питання, відповідь за темою заняття повна та аргументована, студент дає відповіді на додаткові запитання.

5-7 балів - опрацьовано теоретичний матеріал, надані відповіді на контрольні питання, відповідь за темою заняття повна та аргументована але зустрічаються неточності, нелогічність викладу матеріалу та пояснень явищ.

4 бали - опрацьовано теоретичний матеріал, не в повному обсязі надані відповіді на контрольні питання, відповідь неповна або частково вірна.

0-3 балів – теоретичний матеріал майже не опрацьовано, і відповіді на контрольні питання частково вірні.

Критерії оцінювання підготовки, виконання та захисту практичного заняття при максимальній оцінці в 6 балів:

6 балів - опрацьовано теоретичний матеріал, надані відповіді на контрольні питання, відповідь за темою заняття повна та аргументована, студент дає відповіді на додаткові запитання.

5-4 балів - опрацьовано теоретичний матеріал, надані відповіді на контрольні питання, відповідь за темою заняття повна та аргументована але зустрічаються неточності, нелогічність викладу матеріалу та пояснень явищ.

2-3 бали - опрацьовано теоретичний матеріал, не в повному обсязі надані відповіді на контрольні питання, відповідь неповна або частково вірна.

0-1 балів – теоретичний матеріал майже не опрацьовано, і відповіді на контрольні питання частково вірні.

Переведення балів у традиційні оцінки та оцінки ECTS

Бали	За шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		залік	
90–100	A	зараховано	
75–89	B	зараховано	
	C		
60–74	D	зараховано	
	E		
35–59	FX	не зараховано	
1–34	F	не зараховано	

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Адміністративне право України. Академічний курс: Підручн.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред.колегія: В.Б.Авер'янов та інш. – Київ.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007.- 592с
2. Адміністративне право України: Навч. посібник/ за заг. Ред.. Т.О.Коломоєць, Г.Ю. Гулевської. – К.:Істина, 2007.-216с.
3. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: Підручник / Навч. посібник.- К.:2007, -С.624.
4. Адміністративне право України: Підручник для юрид. вузів і фак./За ред. Ю. П. Битяка. — Х., 2006. — 520 с.
5. Адміністративна відповідальність в Україні: Навчальний посібник. 2-е видання / За заг. ред. А. Т. Комзюка. — Х., 2001. — 112 с.
6. Адміністративна реформа — Історія, очікування та перспективи / Упорядник В. П. Тимошук. — К., 2002. — 100 с.
7. Антологія української юридичної думки. Том 5: Поліцейське та адміністративне право / Відп. ред. Ю. І. Римаренко, В. Б. Авер'янов. — К., 2003. — 600 с.
9. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право.-К.;Юстиніан,2007-288с.
10. Принцип верховенства права у діяльності держави та в адміністративному праві.-К.;Конус-Ю,2008.-314С
11. Конституція України від 28 червня 1996 р.

Нормативна

12. Закон України «Про Кабінет Міністрів» прийнятий ВР України 21 грудня 2006р.
13. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» прийнятий ВР України від 9 квітня 1999р.
14. Закон України «Про державну службу» 1993р.
15. Закон України «Про правовий статус іноземців» // Відомості Верховної Ради України.- 1994.-№ 23
16. Закон України «Про біженців» // Відомості Верховної Ради України. – 2001№ 47

17. Закон України «Про об'єднання громадян» // Відомості Верховної Ради України. – 1992.- № 34
18. Закон України «Про звернення громадян»// Голос України. – 1996.- 22 жовтня; Відомості Верховної Ради України.- 1996. - № 4
- 19.Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»// Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 24
20. Закон України « Про уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 43
21. Конституція Автономної Республіки Крим // Відомості Верховної Ради України. № 5-1999
- 22.Кодекс України про адміністративні правопорушення 1984р.
- 23.Концепція адміністративної реформи в Україні, 1998р.
- 24.Концепція реформи адміністративного права,1999р.
- 25.Указ Президента України «Про систему центральних органів виконавчої влади» від 15 грудня 1998р.
- 26.Постанова КМУ «Про структуру місцевих державних адміністрацій» від 11 травня 2005

Додаткова

27. Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України / Авт.-упоряд. І. Б. Коліушко, Р. О. Куйбіда. — К., 2003. — 536 с.
- 28.Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / Авт.-упоряд. В. П. Тимощук. — К., 2003. — 496с.
- 29.Алексеев С. С. Право: азбука — теорія — філософія. Опит комплексного исследования. — М., 1999. — 712 с.
- 30.Афанасьев К. К. Адміністративні договори: реалії та перспективи. — Луганськ, 2003.- 320 с.
- 31.Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади. — Х., 2005. - 304 с.
- 32.Виконавча влада і адміністративне право / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. - К., 2002. - 668 с.
- 33.Голосніченко І. П., Стахурський М. Ф. Адміністративний процес: Навчальний посібник. — К., 2003 — 256 с.
- 34.Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: Навчальний посібник / За заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. — Львів, 2002. — 352 с.
- 35.Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. — К., 2003. — 384 с.
- 36.Ківалов С. В., Біла Л. Р Адміністративне право України: Навчально-методичний посібник. — Одеса, 2001. — 302 с.
37. Ківалов С. В., Біла Л. Р. Організація державної служби в Україні: Навчально - методичний посібник. — Одеса, 2002. — 328 с.

38. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен. — К., 2004. — 528 с.
39. Кузьменко О. В. Процесуальні категорії адміністративного права. — Львів, 2004. — 232 с.
40. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: Підручник. - К., 2003. — 544 с.
41. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації. — Х., 2002. — 336 с.
42. Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку. — К., 2001. — 220 с.
43. Порівняльне правознавство (теоретично-правове дослідження): Монографія / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. — К., 2007. — 400 с.
44. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика / Відп. ред. В.Ф. Погорілко. — К., 2003. — 652 с.
45. Селіванов А. О. Адміністративний процес в Україні: реальність і перспективи розвитку правових доктрин. — К., 2000. — 68 с.
46. Тищенко Н. М. Адміністративно-процесуальний статус громадянина України: проблеми теорії та шляхи удосконалення. — Х., 1998. — 268 с.
47. Хайек Ф. А. Право, законодавство та свобода. Том 3. Політичний устрій вільного народу / Пер. з англ. — К., 2000. — 252 с.
48. Школик А. М. Порівняльне адміністративне право: Навч. посібник для юридичних факультетів та факультетів міжнародних відносин. — Львів, 2007. — 308 с.
49. Шльоєр Б., Сойко І. Німецько-українсько-російський коментований словник з адміністративного права / За заг. ред. Б. Шльоєра Б. та Ю. Зайцева, - К., 2003. — 464 с.
50. Тимошук В. П., Кірмач А. В. Оцінка якості адміністративних послуг. -К., 2005. — 88 с.
51. Хорошак Я. В. Адміністративні стягнення за законодавством України. — К., 2004. — 172 с.
52. Якимчук М. К. Проблеми управління в органах прокуратури України: теорія і практика. — К., 2001. — 440 с.
53. Ярмак Х. П. Управління адміністративно-політичною діяльністю: Навч. Посіб. - Одеса, 2004. — 208 с.

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Навчально-інформаційний портал ТДАТУ <http://nip.tsatu.edu.ua>
 2. Наукова бібліотека ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/>
- Internet:**
3. <http://tamika-2000.narod.ru> - Твій правовий сайт
 4. <http://www.farlep.net/~veritas> Спільнота юристів України

